

Харченко Ю.В., Харченко С.П.

ПРИЧИНИ БІФУРКАЦІЇ ОСНОВ ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ (СИНЕРГЕТИЧНИЙ І ФІЛОСОФСЬКО-ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХОДИ)

Вступ. У сучасному глобальному світі – в його політичній, економічній, культурній, соціальній сферах, а також у міжнародних відносинах – спостерігається деяке порушення динаміки, що знаходить своє відображення в численних дискусіях про верховенство права. Тенденції невизначеності виникають у такий період розвитку міжнародно-правової системи або окремої національної правової системи, коли попередній стабільний, лінійний та передбачуваний шлях розвитку цих систем стає неможливим.

Метою дослідження є концептуалізація феномена правового дискурсу, а також аналіз біфуркаційних тенденцій, що впливають на базові напрямки його розвитку. Методологією дослідження в даному дослідженні виступають синергетичний і філософсько-лінгвістичний підходи. **Результати дослідження.** Сталий розвиток глобальних правових систем піддається випадковим відхиленням з причини віртуалізації права та семантизації правового дискурсу. Нестійкими стають два або кілька нових станів правових систем. Віртуальне право і реальне право «накладаються», у результаті чого починають діяти окремі протоколи. Створюється враження, що в сучасний період така модель правового дискурсу починає домінувати. При цьому механізми саморегулювання правової системи підтримують її в подвійному стані, а перехід на ту чи іншу траєкторію стає проблематичним. **Обговорення.** У філософсько-правових знаннях в умовах перехідного періоду розвитку сучасного суспільства трансформуються значення категорій "право", "правовий дискурс", "правова система", "юридична дія". У той же час ефективно використовується мова синергетики, яка описує сутність невизначеності та хаосу. У **висновках** продемонстровано, що основи правового дискурсу з неминучістю трансформуються, розвиваються, порушуються з урахуванням особливостей соціального розвитку. Найбільш виразно це відбивається в мові права. Переформатування правової системи обумовлене нескінченно складним поєднанням впливів на неї суб'єктів права і якості їхніх правових дій.

Ключові слова: біфуркація, правовий дискурс, правова система, правова дія.

УДК 141.7

З. С. Вихованець

МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова
ORCID: 0000-0002-1653-5873

Анотація. У статті проводиться соціально-філософське дослідження моделі соціальної відповідальності як форми взаємодії суспільства і держави в умовах глобалізаційних змін. Констатовано, що державотворчий процес в Україні є посткласичним сценарієм політично-правового процесу, аналогів якому у світовій практиці знайти фактично неможливо. Доведено, що сучасна модель соціальної відповідальності формується в процесі самоорганізації громадян та налагодженні конструктивного діалогу влади і громадянського суспільства, що забезпечує досягнення системного капіталу суспільного оптимуму. Показано, що буття людини в державі завжди має специфічний «межовий» характер існування – це, передусім, раціоналізовані законами суспільні відносини, між якими постійно утворюються ірраціональні «цілини». Такі колізії життєдіяльності людини у плінній системі державного порядку вимагають постійного удосконалення механізму соціальної відповідальності задля забезпечення багатовекторних оптимальних взаємовідносин з іншими гравцями сучасного глобалізованого світу.

Ключові слова: людина, громадянське суспільство, політична нація, правова держава, демократичні цінності, соціальна справедливість, свобода.

Вступ

Поява на карті світу нової Української держави у 1991 р. стає новим фактом суспільної історії людства. Водночас паралельно виникає ціла низка проблем визначення пріоритетних напрямків розвитку, структурних суперечностей, від вирішення яких залежить доля самого державотворчого процесу в Україні. Навколо такої події у вітчизняних інтелектуальних колах дотепер точиться багато різних доречних і недоречних дискусій політологічного та юридичного характеру, що спираються прямо або опосередковано на певне соціально-філософське осмислення проблеми співвідношення суспільства і держави. Загалом багатоваріантність поглядів на визначення змісту держави вкладається у три найбільш поширені концептуальні підходи. По-перше, держава – це піднесений над суспільством апарат влади, який у примусовому порядку вимагає від підлеглих підкорення під різного роду приводами: від положень у священних текстах світових релігій до звичайної брехні та маніпулювання масовою свідомістю. По-друге, держава – це апарат, який створюється суспільством і підпорядкований йому. Свого часу Ш.-Л. Монтеск'є висловлював думку про те, що верховна влада перебуває в руках або всього народу, або його частини. При цьому він висловлює сумніви щодо реальної здатності народу

управляти державою. Народ може тільки контролювати діяльність інших осіб, але не є здатним вести справи сам (Монтеск'є, 1999: 71). Поразка Великої Французької буржуазної революції поставила під питання провідні світоглядні принципи Просвітництва: матеріалізм, гуманізм, віру в Розум, значущість боротьби за свободу, рівність і братерство. Разом із цим, революційні події у Франції сформували нову світоглядну суспільну орієнтацію: права людини встановлювали безумовний пріоритет законодавчих критеріїв у суспільних відносинах над релігійними, моральними, естетичними підходами, а всі люди, незалежно від релігії, моралі та інших поглядів, формально ставали рівними перед законом. У третьому підході держава уявляється свідомо організованим або «збудованим» суспільством. Але такі ідеї часто ігнорують існуючу природно-історичну реальність, яка заперечує можливості таких довгострокових «побудувань».

Можемо констатувати той факт, що держави створюються і зникають, а суспільства продовжують існувати, при тому, що їхній культурно-зумовлений тип може як зберігатися, так і змінюватися за певних обставин. Слід звертати увагу на те, що відповідна держава може зникнути внаслідок збройних завоювань, внаслідок саморуйнування і внаслідок політичних революцій. Причому історично склалося так, що у будь-якому випадку руйнування, саморуйнування або революції

– всі ці процеси обґрунтовуються морально-етичними засобами, головним серед яких є «забезпечення справедливості».

Отже, державотворчий процес в Україні є пост-класичним сценарієм політично-правового процесу, аналогів якому у світовій практиці знайти практично неможливо, тому актуальність обраної нами тематики є безперечною.

Мета дослідження

Виходячи із зазначеного, метою даного дослідження є аналіз моделі соціальної відповідальності як форми взаємодії суспільства і держави.

Методологія дослідження

Теоретико-методологічним підґрунтям даного дослідження виступають праці вітчизняних і західних науковців, які стосуються таких сфер наукового знання, як політологія, філософія економіки, історії та філософія права, державне управління і будівництво. Методи були визначені комплексністю мети дослідження соціальної відповідальності в умовах сучасного демократичного суспільства, що зумовило необхідність застосування міждисциплінарних підходів таких сфер дослідження, як соціально-філософська і політико-правова, застосовано принципи детермінізму, розвитку і взаємозв'язку, єдності історичного і логічного. Базовими методами визнано порівняльний і системний аналіз, структурно-фундаментальний і функціонально-інструментальні підходи.

Результати

Ставши незалежною країною, Україна опинилась перед цілою низкою проблем, від вирішення яких залежить доля всього українського народу. Як бачимо, необхідність спеціального вивчення зазначеної тематики зумовлюється актуальністю державотворення в Україні та потребами подолання історично сформованих тоталітарно-адміністративних поглядів на державу. Тривалий час такий підхід спирався на принцип класичної діалектики співвідношення частини і цілого, коли держава вважалася більшою за обсягом від цілого суспільства. У свою чергу, такі поліфонічні напрямки сучасної філософії, як екзистенціалізм, позитивізм та ін., навпаки, вбачають у державі тільки частину суспільства, яка загалом постає формою раціоналізації усвідомлення та управління деякої частини суб'єктів суспільних відносин. Але соціальний простір таких відносин завжди має відкритий характер, а вся відома історія людства і досвід існування ЄСРП свідчать лише про те, що ніяке заздалегідь спроектоване суспільство на засадах демократичного, комуністичного або всезагального блаженства не вдається побудувати. Розбудувати можна державу, у той час як етнонаціональна система відносин між людьми може існувати і без держави, що й було тривалий історичний час в Україні.

Необхідно звернути увагу на те, що європейські громадянські суспільства будуються на волевиявленні громадян і мають своїм загальним орієнтиром традиційно-християнську систему цінностей, до громадянських цінностей – історично присутніх у тому числі й у світогляді українського народу. Такими цінностями визнаються рівність громадян не стільки при розподілі матеріальних благ (споживацька установка на розподільчу демократію, що призводить до занепаду суспіль-

ства), скільки при отриманні можливостей для творчої самореалізації; повага до приватної власності (як реальної економічної основи громадянського суспільства і свободи людини); самовідповідальність людини (у першу чергу, за власне життя, здатність до самозабезпечення, а вже потім як відповідальність за суспільні або громадські обов'язки); цінності громадянського і особистого (як віддзеркалення потреби в приналежності, об'єднанні з групою, її конструктивного співвідношення з потребою в автономності на основі балансу прав, свобод і обов'язків людини); верховенство права і правова свідомість (при цьому закони, дотримання яких є загальнообов'язковим, ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, а виховання в свідомості людини поваги до них є необхідною передумовою); права, свободи і обов'язки людини (перші й другі дуже ревниво оберігаються громадянським суспільством, а треті, - відповідно, постають засобом захисту прав іншого громадянина); ставлення до праці (зорієнтоване у зв'язку з властивими громадянськості ринковими стосунками на високу якість і якомога нижчу ціну продукту праці – бо інша праця за таких умов нікому не потрібна); громадянське самоврядування (тенденція до певної децентралізації влади і залучення громад до участі в самоуправлінні), яке означає достатню політичну зрілість громадян (Отрешко, 2014: 278).

Такий підхід поділяли вітчизняні філософи В. Винниченко, В. Липинський та М. Хвильовий. Очевидним стає факт підтвердження думки тих філософів, які вважали державу передусім історично перехідною формою раціоналізації або упорядкування суспільних відносин на певній території. Причому процес формування кожної нової держави на «старих» землях завжди супроводжувався відміною фіксованих правил і законів попередньої держави на так зване «справедливе» власне законодавство. У свою чергу, Дж. Ролз вважає, що так само як істина є головною доброчесністю думки, так само справедливість є першою доброчесністю суспільних інститутів. Базовим поняттям суспільних відносин він визначає справедливість, яка уособлює собою не тільки чесність і рівність людей, а й процесуально-конституційною справедливістю, існування якої забезпечується завдяки дієвій присутності в сучасному суспільстві правових норм. У той же час концепція справедливості як чесності носить і процедурний характер, пропонуючи обов'язкову наявність принципу рівності. Дж. Ролз розглядає сутність принципу справедливості з точки зору подвійної наявності як поняття рівності, так і нерівності. Тобто справедливість набуває дуалістичного характеру за своєю змістом і стає єдиною мірою відносин «рівності – нерівності» між людьми. Люди, безумовно, повинні бути рівними в правах, але така рівність має бути закріплена законом. Вони мають бути рівними при розподілі соціальних цінностей. Але справедливим буде і нерівність, коли такий нерівний розподіл дає перевагу кожному (Ролз, 1995: 67).

Концентровано складність взаємовідносин людини і держави, як частини суспільства, проявляється у парадоксах справедливості державних законів. Мова йде про те, що юридичний закон, визначений державою як справедливий, є завжди суперечливим. З одного боку, він ставить усіх підданих держави у рівне становище щодо виконання певних обов'язкових вимог, забезпе-

чуючи цим загальний суспільний порядок, а з другого боку, закон примусово уніфікує нерівних за здібностями, суспільними функціями і суспільним місцем людей. Тому «рівне право» завжди ґрунтується на нерівності людських здібностей та їхнього майнового становища. Справедливість державного закону внаслідок цього є завжди відносною, бо є формою більшого або меншого компромісу між людьми, які посідають різне місце у соціальній структурі. Крім того, для того, щоб державно зафіксована рівноправність зберігалась, необхідним стає утримання цілої низки силових і правових структур, які б забезпечували втілення у життєдіяльність людей відповідних правил гри. Так, державні закони стають специфічною власністю особливої групи уповноважених державою людей у вигляді державного апарату. Він встановлює та забезпечує політичний режим правління на основі законів, тобто упорядковує суспільні відносини. Оскільки правлячий режим спирається на закони, а парадокси справедливості закону властиві й політичному режиму, то постійно виникають і свої специфічні суперечності на території певної країни.

Йдеться про те, що державний апарат – це теж люди зі своїми здібностями, вміннями, знаннями, світоглядом і, зрозуміло, вадами та недоліками. Державні службовці можуть виконувати закони краще або гірше, а то й постійно їх порушувати. Зумовлюється це тим, що, крім публічно проголошеного права, у самій державі між «апаратниками» різних рангів встановлюється «внутрішнє неписане» право, яке фактично і стає реально діючим. Відповідно, державна справедливість постає роздвоєною на декларовану або формально проголошену і реальну. Громада тим більше стає невдоволеною режимом управління, чим більшою різниця між публічним і реальним правом. Збереження політичного режиму державним апаратом є його першочерговим завданням, а коли більша частина системи державного правління відходить від виконання проголошеного публічно права, держава забуваючи про свою соціальну відповідальність, втрачає довіру своїх підданих, які вживають заходів для заміни наявного режиму правління на більш справедливий, з їхньої точки зору. Крім того, величезним вплив на внутрішні взаємовідносини між суспільством і державою у глобальному світі визначає ситуація відкритості інформаційного простору та швидкоплинність соціально-політичних змін: «Минуле століття було особливо багатим на збройні сутички, в які були втягнуті більшість країн і народів планети. Достатньо згадати лише дві найкривавіші світові війни, причинами яких став цілий клубок економічних, релігійних, етнонаціональних суперечностей і небажання державних діячів поступатися деякими власними інтересами в ім'я загальнолюдських інтересів» (Дротянко, Ягодзінський, 2020: 16). Отже, ставлення людей будь-якого суспільства до держави, як і держави до людей, ніколи не бувають однозначними, тому і суспільне буття людини в державі також відзначається суперечливістю і драматизмом.

Окреме питання полягає у з'ясуванні специфіки суспільного буття людини в державі, бо цілі сфери взаємовідносин людей не контролюються і не регулюються юридичними нормами. У таких не контрольованих державою сферах суспільного буття відносини між людьми регулюються традиціями, звичаями, моральними нормами тощо, які передбачають реаліза-

цію свободи людини. Адже свобода не може бути дозволеною чи забороненою, вона є невіддільною від творчої діяльності людей, яку неможливо врегулювати ніякими державними законами, як указує вітчизняна дослідниця Е. Герасимова: «Розуміння специфіки свідомості і ролі спілкування дає можливість збагнути особливості свободи як творчого відношення людини до людини, а також людини до світу. Свобода – це, передусім, перехід межі «дозволеного» з метою створення нових цінностей на підставах певної культурної традиції. Тому вільна людина не тільки стоїть на межі ризику, але й перед величезною відповідальністю перед собою й іншими людьми. Прагнення реальної свободи завжди було творчою і конструктивною стороною людського буття, що втілює усвідомлену волю» (Герасимова, 2020: 6). Більше того, умовність та суперечливість змісту й реалізації державних законів часто ставить творчу людину перед проблемою не тільки «переступити» уявну лінію добра і зла, але й букву закону, який цілком реально може не відповідати новим умовам суспільного поступу.

Соціальна відповідальність є необхідною складовою вільної діяльності людини, яка стосується не тільки можливостей самостійного суспільного вибору, а й прийняття ефективних рішень для власного самоствердження, що є обов'язковою умовою творчого сприйняття дійсності. За таких умов формується усвідомлення закономірностей суспільного життя та державного правового поля свого існування. Соціальна відповідальність створює гуманітарну платформу для такого важливого феномену сучасності як самоорганізація громадян. На перший погляд, зазначений процес можна розуміти як стихійну взаємодію індивідів та громадських об'єднань, дії яких не є керованими з боку держави. Формується своєрідна архітектура взаємодії між самими учасниками подій, коли відбувається процедура узгодження різноманітних інтересів людей, реалізація їхніх громадянських прав і свобод, а також створюється своєрідна методика колективного спілкування з державними органами.

Громадянське суспільство виступає у даному випадку як суспільство партнерських стосунків народу з державою, тобто розгортається соціальний простір з недержавними відносинами на засадах самоорганізації більшості населення. Безумовно, такий процес не може розгортатися безконтрольно з боку держави. Все одно необхідною умовою стає створення можливих рамок і меж громадської самоорганізації, тому самоорганізація громадян так чи інакше пов'язана з питанням налагодження діалогу громадянського суспільства і влади. Важливою рисою самого феномену самоорганізації, вважає вітчизняний дослідник В. Отрешко, є складне переплетіння процесів комунікацій і обмінів. Атрибутивною характеристикою самоорганізації фахівці-синергетики називають обов'язкове утворення нових структур, структур більшою мірою атрактивних (привабливих). Тому і формуються в процесах самоорганізації громадян різноманітні групи і об'єднання за інтересами, і вони зберігають свою цілісність тривалий час, якщо стають атрактивними для багатьох членів соціуму (Отрешко, 2014: 280).

Отже, сучасна модель соціальної відповідальності формується в процесі самоорганізації громадян та налагодженні конструктивного діалогу влади і грома-

дянського суспільства, що забезпечує досягнення системного капіталу суспільного оптимуму. Зазначений механізм взаємодії повинен включати в себе два взаємозалежних рівня функціонально-інструментальних детермінант. Перший рівень складає наявність таких концептуальних позицій, як дієздатність громадянського суспільства і правової держави, повноваження принципу верховенства права та дотримання норм демократії. Другий рівень забезпечує суспільну практику екологічної безпеки, здоров'я нації, духовної і релігійної свободи, соціальної справедливості та прав особистості. Концептуальна взаємодія зазначених рівнів забезпечує формування соціально-правової та ціннісно-сміслової основи суспільного генезису сучасності.

Обговорення

Ставлення до проблеми соціальної відповідальності у взаємовідносинах між суспільним буттям людини і держави в основних напрямках сучасної філософії залишається неоднозначним. Наприклад, пануюча на великому територіальному просторі у ХХ ст. марксистська філософія виходила з провідної тези про те, що досягнення свободи людини проходить через знищення відповідної держави. Нова держава диктатури пролетаріату має створювати закони, керуючись винятково «революційною доцільністю», тому марксистська філософія хоч і визнає право людини на свободу і творчість, також визнає її приреченість на загибель або у боротьбі проти старої, або проти нової держави.

У свою чергу, екзистенціальна філософія розглядає вільний прояв людини як протидержавний бунт, який історично має дві альтернативи. У випадку перемоги творця – його охрестять революціонером, якщо він терпить поразку, то держава засудить його як злочинця. Внаслідок цього свободне суспільне буття людини не тільки несе відзнаку трагічності, але й абсурдності.

Принципи релігійної філософії обстоюють непорушність будь-якого державного порядку, якщо він визнається «від Бога», а тому існувати може тільки «дозволена свобода». Ідеологія сучасної релігійної філософії, не дивлячись на свої конфесійні розбіжності, зосереджується на пошуку способів пристосування теологічних постулатів до світських знань та світорозуміння, тобто до науки, політики, права, педагогіки тощо. Отже, суспільне буття людини в державі так чи інакше розгортається на межі офіційно визнаної законності і спонтанності творчих проявів. Міра між ними досить хитка і істотно залежить від загальної міри відносин між суспільством і державою, між суспільною ірраціональністю та раціональністю людського існування.

Звернення до праць В. Винниченка, М. Грушевського, Д. Донцова, М. Драгоманова, П. Липинського, Д. Чижевського та ін. засвідчує постійний і неперервний пошук українських гуманітаріїв у царині державотворення та формування політичної нації. Проте в українській філософській думці держава мислилась як система суспільних установ та інститутів, що упорядковують і полегшують людям організацію особистого та громадського життя. У цьому сенсі держава постає не як «апарат», а як «політичне суспільство», тобто як та частина суспільних відносин, механізми яких у даний період усві-

домлені і виражені у правових нормах і законах. При цьому поза державним регулюванням функціонує маса суспільних відносин, що виникають стихійно і безладно. Людина в суспільстві внаслідок цього, як вважає М. Хвильовий, постає нібито «розколеною» на ту, яка є підданою держави, і на ту, що вступає у відносини з людьми, керуючись власним сумлінням і розумінням суспільного буття. Такий підхід викликає багаторівневий комплекс складних суспільних взаємовідносин між людиною і державою.

У контексті сучасного дискурсу державотворення найбільш відомими є праці таких зарубіжних вчених, як Х. Арендт, З. Бжезинського, М. Вебера, Ю. Габермаса, Н. Лумана, Ф. Хайєка та ін. Серед дослідників, які мають певні напрацювання у цій галузі вітчизняного пізнання, слід зазначити праці В. Андрущенка, В. Бабкіна, В. Воронкової, Е. Герасимової, О. Єременка, В. Отрешко, М. Поповича, В. Степико, Н. Яковенко та багатьох ін. Причому «серед проблем, які постійно виникають в процесі державотворення в Україні, однією з найважливіших є проблема етнонаціональних відносин... Їхня природа і діапазон є значно ширшими, вони охоплюють інтереси і міждержавні відносини, ставлять перед державою, владними інститутами комплекс правових, політичних та силових питань (Б. Попов, 1998: 228), – драматизм останніх суспільно-політичних подій в Україні тільки підтверджує стратегічне прогнозування кінця ХХ ст.

Висновки

Спіраючись на положення про те, що етнотворчі процеси на теренах нашої країни не обмежувалися тільки формуванням культурної єдності, можемо стверджувати, що громадянська історія засвідчує появу серед українського населення тенденцій (хоч і не завжди чітко усвідомлюваних) до побудови власної держави. Прояви такої соціальної відповідальності за своє життя, своїх нащадків, своєї країни формують творчу конструктивну сторону людського буття, що втілює усвідомлену волю. Диктатура драматичних обставин соціально-історичного розвитку певної території сприймаються, осмислюються, морально оцінюються і перетворюються людиною на внутрішні спонуки життєдіяльності. Відповідно, буття людини в державі завжди має специфічний «межовий» характер існування – це, передусім, раціоналізовані законами суспільні відносини, між якими постійно утворюються ірраціональні «щілини». Тому функціонування державного порядку на рівні законності історично постає хвилястою лінією, яка періодично відхиляється то у бік творчого реформування законів, то може опинитися на межі узурпації влади або у стані політичного розпаду. Такі колізії життєдіяльності людини у плінній системі державного порядку вимагають постійного удосконалення механізму соціальної відповідальності задля забезпечення багатовекторних оптимальних взаємовідносин з іншими гравцями сучасного глобалізованого світу.

Список літератури

1. Герасимова Е. М. Доктрина реалізації свободи в демократичному суспільстві: ідеал і реальність / Герасимова Е. М. // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 2(32). – К.: НАУ, 2020. – С. 5-9.
2. Дротянко Л. Г. Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз / Дротянко Л. Г., Ягодзінський

С. М. // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1(31). – К.: НАУ, 2020. – С. 15-21.

3. Монтескьє Ш. Л. О духе законів. – М.: Мысль, 1999. – 672 с.

4. Отрешко В. С. Гуманітарна стратегія інноваційного розвитку українського суспільства. Політологічний концепт / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ: Генеза, 2014. – 432 с.

5. Ролз Дж. Теорія справедливості / В. В. Целищев (науч. ред.). – Новосибірськ: Изд-во Новосибірського ун-та, 1995. – 536 с.

6. Феномен нації: основи життєдіяльності / за ред. Б. В. Попова. – К.: Товариство «Знання», 1998. – 264 с.

References

1. Drotianko, L.H., & Yahodzinskyi, S.M. (2020). Mizhkulturna komunikatsiia i tolerantnist pered lytsem hlobalnykh zahroz [Intercultural communication and tolerance in the face of global threats]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 1(31), 15-21 [in Ukrainian].

2. Herasymova, E.M. (2020). Doktryna realizatsii svobody v demokratsychnomu suspilstvi: ideal i realnist [Doctrine of realization of freedom in a democratic society: ideal and reality]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 2(31), 5-9 [in Ukrainian].

3. Monteske, Sh.L. (1999). *O dukhe zakonov* [The Spirit of the Laws]. Moscow: Mysl [in Russian].

4. Otrshko, V.S. (2014). *Humanitarna stratehiia innovatsiinoho rozvytku ukraïnskoho suspilstva. Politolohichni kontsept [Humanitarian strategy of innovative development of Ukrainian society. Political science concept]*. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].

5. Rolz, Dzn. (1995). *Teoriia spravedlivosti [A Theory of Justice]*. V.V. Tselishchev (Eds.). Novosibirsk: Novosibirsk. un-t [in Russian].

6. *Fenomen natsii: osnovy zhyttiedialnosti / za red. B. V. Popova.* – К.: Товариство «Знання», 1998. – 264 с

3. С. Выхованець

МОДЕЛЬ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ КАК ФОРМА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА

В статье проводится социально-философское исследование модели социальной ответственности как формы взаимодействия общества и государства в условиях глобальных изменений. Констатируется, что процесс государственного строительства в Украине является постклассическим сценарием политико-правового процесса, аналогов которому в мировой практике фактически найти невозможно. Доказано, что современная модель социальной ответственности формируется в процессы самоорганизации граждан и налаживания конструктивного диалога власти с гражданским обществом, что обеспечивает достижение системного капитала общественного оптимума. Показано, что бытие человека в государстве всегда имеет специфический «пограничный» характер существования – это прежде всего рационализованные законами общественные отношения, между которыми постоянно появляются иррациональные «щели». Такие коллизии жизнедеятельности человека в меняющейся системе государственного порядка требуют постоянного усовершенствования механизма социальной ответственности с целью обеспечения разновекторных оптимальных взаимоотношений с другими игроками современного глобального мира.

Ключевые слова: человек, гражданское общество, политическая нация, правовое государство, демократические ценности, социальная справедливость, свобода.

Z. S. Vykhoanets

MODEL OF SOCIAL RESPONSIBILITY AS A FORM OF SOCIETY AND STATE INTERACTION

Introduction. State independence of Ukraine since 1991 has become a new fact of the social history of the mankind. Alongside, a number of problems in priority areas of development, structural contradictions, which solution the fate of Ukrainian statehood depends on, have emerged. The state process in Ukraine is a post-classical scenario of a political and legal process, analogs of which in world practice are almost impossible to find, therefore the relevance of the topic we have chosen is indisputable. **The aim** is to analyze the model of social responsibility as a form of interaction between society and a state in the context of globalization. **Research methodology** was determined by the complexity of the purpose of the study of social responsibility in a modern democratic society, which caused the application of interdisciplinary approaches to such areas of research as socio-philosophical and political-legal, we applied the principles of determinism, development and relationship, historical and logical unity. The basic methods are comparative and systematic analysis, structural fundamental, and functional instrumental approaches. **Research results.** The modern model of social responsibility is formed in the process of self-organization of citizens and the establishment of a constructive dialogue between government and civil society, which ensures the achievement of systemic capital of the social optimum. This mechanism of interaction should include two interdependent levels of functional instrumental determinants. The first level is the existence of conceptual positions as the capacity of civil society and the rule of law, the power of the rule of law, and respect for democracy. The second level provides public practice of environmental security, national health, spiritual and religious freedom, social justice and individual rights. The conceptual interaction of these levels provides the formation of socio-legal and value-semantic basis of the social genesis of modernity. **Discussion.** Appeal to the works by V. Vynnychenko, M. Hrushevskyi, D. Dontsov, M. Drahomanov, P. Lypynsky, D. Chyzhevskyi and others testifies the constant and continuous search for Ukrainian humanities in the field of a state and a political nation formation. In the context of modern humanitarian discourse, the works of such foreign scholars as H. Arendt, Z. Brzezinski, M. Weber, J. Habermas, N. Luhmann, F. Hayek, and others were used. Among the scientists who have some experience in this field of scientific knowledge, we should note the works by V. Andrushchenko, V. Babkin, V. Voronkova, E. Gerasimova, O. Eremenko, V. Otrshko, M. Popovych, V. Stepiko, N. Yakovenko and others. **Conclusion.** Man's existence in a state always has a specific "borderline" nature: law social relations primarily rationalize it; between them irrational "gaps" are constantly formed. Therefore, the functioning of a state order at the level of legality historically appears as a wavy line, which periodically deviates in the direction of creative reform of laws, it may be on the verge of usurpation of power or in a state of political disintegration. Such conflicts of human life in the current system of public order require constant improvement of the mechanism of social responsibility in order to ensure multi-vector optimal relationships with other players in today's globalized world.

Keywords: man, civil society, political nation, rule of law, democratic values, social justice, freedom.